

Arcimboldo „kompozit-fejei” Bécsben

A múzeumbárátok Giuseppe Arcimboldo (1526-1593) nevének hallatára rögtön azokra a groteszk portrékra gondolnak, amelyek messziről még szokványos mellképeknek tűnnek, közelebről nézve azonban kiderül, hogy az emberi alakot virágokból, gyümölcsökből, zöldegekből, esetleg állatokból, olykor ásványokból, kőzetekből, drágakövekből és ékszerekből, máskor meg irattekercekből és könyvekből, netán fegyverekből, illetve békés háztartási eszközökből rakta össze. Az ily módon megformált, arcélből vagy szemközt ábrázolt emberek egy-egy jelképes személyt testesítenek meg, szaknyelven szólva: allegóriák.

A rangos milánói mester előbb *II. Miksa* (1527-1576) majd *II. Rudolf* (1552-1612) német-római császár birodalmi székhelyén, Prágában működött udvari festőként negyed századon át. Miksát a családjával is megörökítette 1555 körül egy teljesen hagyományos csoportképen, Rudolfot pedig Joseph *Heintz* mellképéről ismerhetjük meg a bécsi Kunsthistorisches Museum mostani kiállításán, amely a nagy községi sikerre való tekintettel február 15-éig látogatható. Az osztrák intézmény Arcimboldo 1563-as, négy évszakot ábrázoló sorozatából a nyarat és a telet birtokolja. A fél négyzetméteresnél alig nagyobb, olajjal festett fatáblákon szalmaszálból szőtték a viruló Nyár ruháját, csipkegallérja búzakalászközből font, mellére tűzve egy articsóka, arca almából és körtéből komponálva, vegyes zöltség haját szilvafaág és szőlőinda koszorúzza. Az öreg Tél nyaka göcsörtös fatörzs, szakállá szerteágazó gyökér, haja csupasz faágak koronája, amelyet örökzöld repkény enyhít, füle, szája és orra fakérgen tenyésző taplógomba. 1566-ban készült a négy alap-elem (föld, ég, tűz, víz) képe, amelyek közül a két utóbbi van a múzeum tulajdonában. A Tűz válla rézagyú gömbölyű csöve, fáklyából és gyutacsból álló nyakán tűzzománcozott ékszerlánc, orra és füle puska závarzata, torzonborz frizurája lángoló máglya. A Víz testét teknős és rák páncéljából, kagylóból, csigaházból szerkesztette egybe, nyakában igazgyöngy fűzér, arcvonásai tengeri herkentyűkből állnak össze, haja pedig ágas-bogas korall.

A kamaratárlat igazi szenzációja két olyan vendég-festmény, amely négy évszázados elszakítás után találkozik itt ismét a „testvéreivel” és a közönséggel. Ezeket Arcimboldo az élete alkonyán, 1589-ben Milánóba festette hálából *II. Rudolf*nak, amikor huszonöt esztendei prágai szolgálat után visszatérhetett szülővárosába. A zárt köntösű, szűzies Flóra istennőt Ovidius szerint Zefír széliesen ejtette teherbe és utána virágözönnel árasztotta el a világot. A főként lilium- és rózsaszirmos bőrű, tarkabarka virágkoszorús és zöld levélpalástos hölgyet a festő

Giuseppe Arcimboldo: *Flora meretrix* (1590 körül, olajfesték, falemezen)

számos író és költő barátja megénekelte. Egyikük a kor híres és azonos keresztnévű kurtizánjával állította párhuzamba. Ez adta az ötletet a festőnek, hogy megfesse a portré frivol változatát is. Az 1590 körüli „Flora meretrix” jobb melle kacéran kivillan derékig nyitott köpenyéből, göndör frizuráját pedig polipok tekergőző csápjaiból, csigákból és piócákból – az antik mitológia szerinti alantas érzéki örömök jelképeiből – fonta. A művészettörténeti krónikák szerint Arcimboldo alapos természettudományi ismeretei, a flóra és fauna pontos részletei a bécsi és prágai növény- és állatkertekben folytatott tanulmányainak köszönhető. Az „iker-képeknek” megvolt a maguk hányatott sorsa: az ostromlott prágai udvarból a svédek hadizsákmányként Stockholmba vitték, így került később *Krisztina* királynő leltárába. A XIX. és XX. század folyamán aztán az egyik magángyűjteményből a másikba jutott. 1965-ben, egy londoni árverésen tért vissza a szélesebb nyilvánosság elé és a műkereskedelem vérkeringésébe. A híres olasz műtörténész – *Federico Zeri* – ekkor tervezett a hagyományos itáliai „pietre dure” színes mozaikkő technikával a kompozit-fejekhez illő képereteket.

Wagner István